

## ALEXANDRU MACEDON

Imperiul Macedonean a fost una dintre cele mai mari puteri militare ale antichitatii. El a fost început de Filip Macedoneanul și dus la apogeul puterii militare și întindere de către fiul acestuia Alexandru Macedon. Filip macedoneanul, a fost un elev strălucit al lui Epaminondas. El a stat la Teba 3 ani, timp în care învăța arta războiului. În 359, Filip ajunge regele Macedoniei. Primul său gând este să întărească stăpânirea macedonenilor asupra unei mari părți din Peninsula Balcanică prin supunerea unor triburi trace, să adică Elada sub ascultarea sa. La Teba învățase modul în care trebuie organizată o armată de elită. Pentru îndeplinirea gândurilor sale de mare creștere creează o armată modernă pentru epoca respectivă, al cărui nucleu în formă falangă. Falanga era formată din 16 rânduri (acest număr putea varia între 4 și 50). Armamentul obișnuit era compus din: casca, platoșă, scut rotund, lance și sabie cu două tăisuri. Filip impune supușilor o aspră disciplină și aduce unele îmbunătățiri în ceea ce privește armamentul. Infanteria era formată din mici proprietari, care poartă, ca și hopliții greci casca, scut, sabie scurtă și lance. Inovația lui Filip: lungimea lancei variaza între 4 – 7 metri. Rândurile din spate au lance mai lungă, încât atunci când lancele sunt coborâte soldatul din față este protejat de mai multe lance, falanga devenind un zid de fier. Rândurile sunt atât de scurte încât falanga se mișcă greu. Rolul ei pe câmpul de luptă este acela de a îngădui trupelor usoare să se răfăce la adăpostul ei, formând un metereș naclintit în jurul căreia pivotează restul oastei. Calarimea este formată din nobili macedoneni și, în parte, din traci. Și infanteria și cavaleria sunt antrenate și obișnuite cu manevrele tactice savante pe care Filip le învățase la Teba. Nașterea lui Alexandru a fost învaluită de multe povești fantastice de către biografi antici. A venit pe lume în ultimele zile ale lunii iulie a anului 356 î.e.n., în palatul de la Pella. Legenda spune că se născuse în noaptea când nebunul Herostrat incendiase templul zeiței Artemis din orașul Ephes, una din cele șapte minuni ale lumii. De la tatăl său, Alexandru a moștenit o inteligentă scriitoare, energie și îndrăzneală în momentele grele. Mama sa Olimpiada, o printesă epirotă vijelioasă, autoritară, orgolioasă și adeptă a unor culte mistice (orifice și dionisiace), îi va transmite unele pasiuni violente, dragostea pentru literatură și dorința de glorie nestăpânită. Primul său pedagog, Leonida, o rudă săracă a Olimpiadei îi va da o educație "spartană", extrem de severă, până la vârsta de 13 ani. Mulți ani după aceea își va aminti Alexandru de vergile lui Leonida. În anul 343, copilul Alexandru împreună cu alți fii de la curte, camarazi de arme de mai târziu, ca Leonatos, Hephaistion, Nicanor, Marsyas ș.a., primeau ca profesor pe celebrul filozof Aristotel. Departe de Pella, în localitatea Mieza, timp de

trei ani,ei au studiat temeinic ca intr-un “pension”.Pe vremea lui Plutarh, dupa cinci secole , se mai pastrau acolo bancile asezate in locuri umbroase unde predase Aristotel.Profesorul si invatatul Aristotel era considerat ca un “secretar al naturii”, datorita variatelor sale cunostinte enciclopedice din domeniul istoriei, retoricii, metafizicii, geografiei, stiintelor naturiis.a.,domenii in care l-a initiat pe tanarul vlastar regal.

Dupa incheierea misiunii sale de profesor al lui Alexandru , Aristotel s-a stabilit la Atena, unde a deschis o scoala numita “Liceul”. In marele oras al culturii grecesti, filozoful a atras in jurul sau tineri dornici de invatatura din intreaga lume greceasca, pe care l-a initiat in tainele stiintelor naturii,ale literaturii, filozofiei, artei etc. “Universitatea” lui Aristotel din Atena luase locul “Academiei” lui Platon, fostul sau profesor, unde invatatura avea un caracter abstract si idealist.In drumul sau spre Orient, Alexandru a tinut mereu legatura cu fostul sau dascal, caruia ii trimitea la Atena plante, animale si diferite minereuri pentru studiu, necunoscute in Grecia. Marele filozof a murit la un an(32i.e.n.) dupa disparitia prematura a elevului sau.Partidul antimacedonean din Atena il alungase din oras pe Aristotel, considerat ca om de incredere al Macedoniei si periculos statului atenian.Biblioteca si laboratoarele de cercetare ale invatatului filozof au fost ravasite si in parte Mandru ca neamul sau se tragea (dupa legenda) din Heracle si Achile, Alexandru memoriza cu pasiune versurile lui Homer, recita incantat din poezia lui Pindar si din tragediile lui Euripide.”Socotea si numea Iliada merindea trebuincioasa pe calea virtutii razboinice”- scrie Plutarh. Legendele din aceasta perioada vorbesc despre exercitiile sale fizice, despre pasiunea pentru vanatoare si despre ingeniozitatea cu care a stiut sa imblanzeasca pe armasarul sau Bucefal ,un cal exceptional, cu care va parcurge Orientul pana la Indus. Studiile de la Mieza se terminara brusc in anul 340, cand Alexandru fu rechemat la Pella, ca sa tina locul parintelui sau plecat la razboi in Tracia.

Dupa faptele eroice de la Cheroneea , unde comandase o aripa a oastei macedonene, Filip il trimise intr-o misiune diplomatica la Atena. Acolo admira pentru prima si ultima data minunatele monumente de pe Acropole.Un dezacord intre Alexandru si Filip s-a produs o data cu noua casatorie a regelui, cand un unchi al Cleopatrei , noua regina contestase legitimitatea succesiunii la tron a printului . Alexandru se autoexila in Epir, urmat de prietenii sai Harpalos, Ptolemeu, Nearh si altii. Impacarea si reantarcerea la Pella a tanarului au fost opera corintianului Demaratos, cel care ii adusesese calul Bucefal. Atunci cand a fost asasinat Filip, Alexandru era in capitala regatului si nimeni nu i-a mai putut contesta dreptul la succesiunea tronului.

Portretul fizic al lui Alexandru ne-a fost transmis in poza lui Plutarh, imortalizat in marmura sau bronz de sculptorul oficial al curtii sale,

Lisip din Sicyon, si reprodus pe monede, mozaicuri, picturi, etc. Dar adevaratul portret -realist - nu-l cunoastem, deoarece Lisip I-a idealizat conform manierei timpului. Capul lui prezenta un aspect leonin, putin aplecat spre umarul stang, cu fruntea larga, partial acoperita de suvitele unei coame bogate, cu ochi stralucitori si focosi, si o piele neobisnuit de alba.

Portretul moral al eroului apare mai sigur in descrierea lui Plutarh: temperament impulsiv, navalnic si foarte pornit.”Iar caldura trupului sau -scrie acela biograf - il facea pe Alexandru sa bea si sa fie iute la manie”, ca sa treaca succesiv de la accese de furie nebuneasca, la cainta si rusine pentru cele faptuite. Acestor defecte, biografii ii opun calitatile unui om brav, energetic, rabdator, in campanii, generos, spirit clar si sef militar neantrecut. Pe masura ce a obtinut marile succese in batalii, pe masura ce a cunoscut monumentele grandioase ale Orientului si a avut in fata conceptia despre monarhia autocrata, Alexandru a pierdut o parte din simtul masurii, al ordinii si al cumpatarii, ceea ce l-a adus in conflict grav cu macedonenii din anturajul sau.

Desi armata, prin glasurile generalilor Antipater si Parmenion, recunoscuse ca reg pe Alexandru, in fata noului monarh stateau destule primejdii. In interior, eventualii pretendenti la tron -frati, veri, unchi si alte rude apropiate - au fost masacrati fara mila, cu exceptia fratelui sau Filip Arhidaios, considerat ca debil mintal. “Epurarea” s-a extins si in randul nobilimii macedonene, Olimpiada, reantoarsa la Pella, se razbuna feroce pe rivala sa Cleopatra, silita sa se spanzure.

Disparitia neasteptata a lui Filip a produs in Grecia o trezire a spiritului de libertate, atat de glasul lui Demostene. Liga de la Corint se considera eliberata de obligatiile asumate viagere, in fata unui generalism macedonean mort in 336. Cu rapiditatea sa de actiune, Alexandru frana imediat incercarile de desprindere a oraselor grecesti. La sfarsitul verii anului 336 aparut in Tesalia, apoi la Termopile, unde delegatii amfictioniei delfice il intampinara ca pe un sef al elenilor. Tebanii, atenienii si altii i-au trimis solii de supunere. La Corint, sinedrionul ( consiliul ) ligii I-a recunoscut pe loc calitatea de hegemon in proiectata expeditie impotriva persilor.

Lui Alexandru ii ramanea acum asigurarea spatelui in nordul balcanic, unde numerosi dinasti traci si iliri aspirau de asemenea la independenta, dupa asasinatul de la Pella. In primele zile ale primaverii anului 335, tanarul rege aparut pe neasteptate in mijlocul Traciei, pe care o pacifica, trecu apoi Balcanii impotriva tribalilor si getilor. Cu o tactica iscusita infranse pe tribali, primi o solie de amicitie din partea celtilor de la Dunare si se indrapta in graba impotriva getilor de la nordul fluviului. Pe malul Istrosului au fost stranse cateva corabii si numeroase barci de pescari, cu ajutorul carora el a trecut pe neasteptate in campia getica, 500 de calareti si 4000 de pedestrasi. “In timpul noptii - scrie Arrianus (I, 4) - trecura

cu totii dincolo, intr-un loc cu holde bogate, care ii ascundeau de priviri in timp ce se apropiau de mal. La revarsatul zorilor, Alexandru porni prin lanuri, dand ordin pedestraslor sa culce graul cu luncile lasate de-a curmezisiul si sa inainteze astfel pana ce vor ajunge in locurile unde campul nu era cultivat. Cavaleria merse pe urmele falangei, tot timpul cat ii trebui acesteia sa-si croiasca drum prin lanuri; in schimb, cand iesira din holde, Alexandru isi conduse cavaleria pe aripa dreapta si porunci lui Nicanor sa dispuna falanga in formatie largita.

Getii n-au rezistat nici macar celui dintai atac al cavaleriei. Indrazneala lui Alexandru, care trecuse cu atata usurinta si intr-o singura noapte Istrosul, cel mai mare dintre fluvii, fara sa aiba nevoie de vreun pod peste vadul apei, li se parea nemaipomenita; masivitatea falangei ii facu sa intre in panica, iar cavaleria lovise puternic in ei. Astfel si-a inceput domnia cel mai mare conducator al antichitatii. Luptele pentru cucerire au inceput imediat insa Alexandru s-a lovit de o alta mare putere militara, imperiul Persan condus de Darius. Intre cei doi conducatori au avut loc ciocniri armate la Granic, Issos si Gaugamela. Aceasta ultima infruntare intre cele doua puteri este cea mai importanta pentru ca victoria lui Alexandru insemna lichidarea puterii militare a Imperiului persan.

La Gaugamela, Darius si-a pus in joc intreaga multime a armatei sale randuita pe un front lung de 9 km, prin care putea usor invalui linia de bataie a lui Alexandru cu un efectiv de 40.000 de infanteristi si 7000 de calarasi. Dispozitivul persan cuprindea alternativ, in linie, infanterie, cavalerie, arcasi, care de lupta si elefanti. Numai aripa dreapta a lor fusese mai bine inchegata, ca o masa compacta alcatuita din cavaleria cea mai puternica.

In fata numarului imens al dusmanilor, geniul strategic al lui Alexandru a creat un dispozitiv cu totul nou, care-I oferea posibilitatea sa atace fulgerator masa dusmana, sa o impiedice astfel ca sa-l prinda in cleste. La aripa lui dreapta, in fata lui Darius, si-a asezat cavaleria de hetairi condusa chiar de el, iar in centru a randuit falanga ajutata de pedestrasii aliati usor inarmati. Comanda aripii stangi ce trebuia sa faca fata masei cavaleriei persane a fost incredintata lui Parmenion, generalul sau cel mai destoinic, care dispunea de cavalerie usoara si de alte unitati. Flancurile frontului lui Alexandru erau ferite de invaluire prin dispunerea unor unitati de arcasi ale carorsageti puteau lovi la mare distanta. Misiunea rezervelor strategice din urma frontului macedonean era in primul rand de a face fata unui eventual atac al inamicului, daca acela ar incerca o invaluire prin spate.

Lupta a inceput in dimineata zilei de 1 octombrie 331 si a fost mult mai inversunata decat cea de la Granic sau cea de la Issos. Atacul l-au deschis carele persane cu coase care atacau in siruri. Soldatii lui Alexandru s-au dat la o parte din drumul lor. Arcasii si aruncatorii de suliti bine

pregatiti din armata lui Alexandru au stiut sa loveasca la timp cu armele lor in caii si conducatorii acestor care, facandu-le inofensive. Ordinea, disciplina si rutina in lupta a armatei lui Alexandru au asigurat victoria asupra masei eterogene de persi care putea intra usor in debandada. Atacul hotarator l-a deschis Alexandru insusi, in fruntea hetairilor sai, navalind nebaneste peste randurile persane unde se gasea insusi Darius. A urmat o lupta disperata de cavalerie in care macedonenii si-au dovedit superioritatea. In acelasi timp, falanga macedoneana dadea peste cap centrul frontului persan intrat in panica. "Vazandu-se deodata amenintat din toate partile, Darius, fricos ca intotdeauna, intoarse cel dintai spatele, luand-o la fuga; indata frica puse stapanire pe persi..." (Arrianus). Dimpotriva, pe aripa stanga comandata de Parmenion, situatia devenise extrem de grava pentru macedoneni. Calarimea grea persana sparsese frontul macedonean si Parmenion pirduse controlul asupra oamenilor sai risipiti si gata de fuga. Aceasta l-a silit sa ceara disperat ajutorul lui Alexandru. Spre norocul lui Parmenion, victoriosii barbari au patruns in lagarul cu bagajele macedonenilor, au uitat de lupta si se preocupau numai de jaf. Cu aceasta, ultima rezistenta a dusmanilor a fost lichidata tot prin interventia salvatoare a lui Alexandru. Dar aceasta l-a intrerupt din iuresul lui pe urmele fugarului Darius, pe care spera sa-l captureze viu. A doua zi era prea tarziu, "Marele rege" fugise departe. In mainile invingatorului cadeau si de asta data, "carul, scutul, arcul si sagetile lui". Din invalmasagul luptei de la Gaugamela, la caderea noptii, s-au retras in ordine numai mmercenarii greci din solda marelui rege si cavaleria bactriano-sogdiana comandata de strategul Besos. Pierderile macedonene erau destul de insemnate. Cazusera 60 de hetairi din jurul lui Alexandru; comandanti de seama, ca Hephastion, Coinos si Medidas, fusesera grav raniti. Dar victoria era stralucita. In timp ce Parmenion punea stapanire in lagarul inamic, pe bagajele persane, pe elefanti si pe camile, Alexandru sarea in sa si relua urmarirea lui Darius, in cursul noptii. In goana sececa cetele de fugari, captura mereu prazi si patrundea in Gaugamela (dupa o cale de 80 km fara popas). Fugarul, mai iute, ajunsese in orasul Ecbatana. Atat timp cat Darius era liber si in viata, Alexandru nu putea dormi linistit. Deocamdata renunta la urmarirea fugarului in folosul ocuparii marilor orase persane si a capturarii tezaurelor regale.

De la Gaugamela, Alexandru se indrepta numaidecat spre legendarul Babilon, orasul cu "o suta de porti de bronz", aparat de ziduri lungi de 90 km, de care el se apropia cu armata in linie de bataie. Dar nu fu intampinat cu sageti trimise de pe ziduri, ci cu flori aruncate pe carul in care statea Alexandru, in mars triumfal spre palatul de odinioara al lui Nabucodonosor. Satrapul Mazaios I se supuse si ramase ca guvernator al Babilonului, cu dreptul de a bate moneda, dar asistat de un general macedonean si de un trezorier grec. Alexandru petrecu 30 de zile la Babilon

admirand vechile lui monumente pe care le si restaura. In timpul zeului suprem Marduk aduse sacrificii in prezenta magilor. Peste tot isi arata respectul fata de obiceiurile si religia Caldeei, persecutate pana acum de persi. Reusi prin atare comportament sa-si castige aceleasi simpatii ca in Egipt, Dar o data cu aceasta sedere in Babilon, Alexandru incepu sa-si dezvaluie indraznetul sau plan de a face colaboratori din supusi, iar nu sclavi cum ar fi dorit anturajul sau macedonean. Nobilimea persana isi dadu seama ca e preferabila colaborarea cu acest cuceritor, decat impotrivirea fara rost. De acum, din ce in ce mai multi nobili persani isi pastrau functiile administrativo- civile sau erau acceptati in anturajul militar al lui Alexandru.

Invingatorul strabatu apoi in 20 de zile drumul dintre Babilon si Susa, unde il astepta un detasament macedonean care pusese mana pe 50000 de talanti din palatul regal. In acest mare oras al Elamului mai descoperi si grupul statuar din bronz care ii reprezenta pe tiranoctonii Harmodios si Aristogheiton, lucrat de sculptorul Antenor si luat ca prada de Xerxes in 480, atunci cand jefuise Acropola Atenei. Opera fu restituita atenienilor. Banii gasiti la Susa il ajutara a se achita de obligatiile fata de soldati si a pregati noi campanii, prin angajarea de alti mercenari. In palatul din Susa a instalat familia captiva a lui Darius.

In luna ianuarie a anului 330 isi propuse sa inainteze catre sud-est, pentru a cuceri orasele Pars ( Persepolis ) si Pasargades. Pana acolo avea de infruntat populatiile de munte ale uxilor, obisnuite a cere sume mari si de la regii persani, cand treceau prin vaile si potecile lor. Rezistenta muntenilor a fost infranta numai printr-o abila miscare de invaluire a lui Alexandru, in timp de noapte, cand a reusit sa le cada in spate.

In defileul cunoscut in antichitate sub numele de "Portile Persidei" intalni a doua impotrivire serioasa. Ariobarzanes, satrapul Persiei, ii opunea in acest loc o armata de peste 40000 de ostasi, adapostiti in spatele unot ziduri care barau vaile. Ei au respins primul atac al macedonenilor. A fost necesara tot o miscare de invaluire nocturna, condusa de insusi Alexandru, ca o parte din armata sa sa cada in spatele persanilor si sa-I puna pe fuga.

Acesta este cel mai important pas pe care l-a facut Alexandru in drumul spre cucerirea lumii. El deceda in 323 in varsta de 33 de ani. Gloria si legenda lui se sprijina nu numai pe faptele sale de arme. In Asia fiind, cererea cartii din Grecia si, printre autorii favoriti, se numara Eschil, Euripide si Sofocle. Spre deosebire de contemporani, se comporta omeneste cu cei invinsi, tratati de obicei ca animalele. Spre deosebire de Aristotel, cere-l invatase sa deosebeasca pe helen de barbar, Alexandru gandea ca toti oamenii sunt la fel. Aspiratia lui spre monarhia universala se intemeia pe conceptia lui despre om. Acorda toata grija si atentiile cuvenite femeilor din familia lui Darius, lucru neobisnuit pana atunci.

Dupa moartea lui Alexandru, imperiul creat se imparte intre generalii sai. Cultura greaca este raspandita pana la marginile de rasarit ale cuceririlor sale si ramane cea mai durabila cucerire. Este pentru prima data cand Europa exercita o influenta, pe acest paln, dincolo de Hellespont.